

Sygn. akt II UK 23/17

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 11 kwietnia 2018 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Małgorzata Wrębiakowska-Marzec (przewodniczący)

SSN Jolanta Frańczak (sprawozdawca)

SSN Krzysztof Rączka

w sprawie z wniosku J. R.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w G.
o prawo do emerytury pomostowej,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 11 kwietnia 2018 r.,
skargi kasacyjnej organu rentowego od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)
z dnia 25 października 2016 r., sygn. akt III AUa (...),

oddala skargę kasacyjną.

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy - Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w G. wyrokiem z dnia 17 marca 2016 r. zmienił zaskarżoną decyzję Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w G. z dnia 6 maja 2015 r. i przyznał ubezpieczonemu J. R. prawo do emerytury pomostowej poczynwszy od dnia 1 lutego 2015 r. oraz stwierdził, że organ rentowy nie ponosi odpowiedzialności za nieustalenie ostatniej

okoliczności niezbędnej do wydania decyzji w sprawie.

W sprawie tej ustalono, że ubezpieczony ukończył 60 lat i na dzień złożenia wniosku o przyznanie prawa do emerytury pomostowej nie pozostawał w stosunku pracy. Udowodnił staż sumaryczny w wymiarze 25 lat, 2 miesiące i 9 dni. Po dniu 31 grudnia 2008 r. nie wykonywał pracy w szczególnych warunkach w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3 ustawy z dnia 19 grudnia 2008 r. o emeryturach pomostowych (obecnie jednolity tekst: Dz.U. z 2017 r., poz. 664 ze zm.; dalej jako ustawa pomostowa), co wykluczało przyznanie prawa do emerytury pomostowej na podstawie art. 4 tej ustawy. Spełniał jednak warunki określone w art. 49 pkt 1, art. 4 pkt 1, 3, 4 i 7 tej ustawy, zatem przedmiotem sporu było wyłącznie zbadanie, czy spełniał przesłankę 15 - letniego stażu pracy w szczególnych warunkach w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3 ustawy pomostowej na dzień wejścia w życie ustawy (1 stycznia 2009 r.). Sprowadzało się to do ustalenia, czy do tego stażu można zaliczyć pracę ubezpieczonego wykonywaną za pośrednictwem Morskiej (...) Sp. z o.o. w S. u armatorów zagranicznych.

Z ustaleń Sądu Okręgowego wynika, że w okresie od dnia 13 czerwca 1975 r. do dnia 31 grudnia 1994 r. ubezpieczony pracował w Polskich (...) S.A. w G. (P(...) S.A.) na stanowiskach młodszego marynarza, marynarza i starszego marynarza, w tym od dnia 13 czerwca 1975 r. do dnia 23 września 1989 r. stale i w pełnym wymiarze czasu pracy wykonywał prace na statkach żeglugi morskiej, o których mowa w punkcie 23 załącznika nr 1 do ustawy pomostowej (14 lat, 4 miesiące i 11 dni). Wykonywał wszelkie prace pokładowe i w tym zakresie podlegał kierownictwu kapitana i pierwszego oficera. Następnie, korzystając z urlopu bezpłatnego w P(...) S.A., był zatrudniony za pośrednictwem Morskiej (...) Sp. z o.o. w S. u armatorów norweskich na stanowisku starszego marynarza w pełnym wymiarze czasu pracy w okresach: od dnia 21 grudnia 1989 r. do dnia 4 maja 1990 r. na statku m/v O. (4 miesiące i 15 dni) i od dnia 7 sierpnia 1990 r. do dnia 6 maja 1991 r. na statku m/v W. (9 miesięcy i 1 dzień). Wykonywał wówczas stale i w pełnym wymiarze czasu pracy prace w szczególnych warunkach na statkach morskich w żegludze międzynarodowej i w polskim ratownictwie okrętowym wymienione w wykazie A, dział VIII poz. 4, stanowiącym załącznik do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego dla pracowników zatrudnionych w

szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz.U. Nr 8, poz. 43 ze zm., zwanego dalej rozporządzeniem z dnia 7 lutego 1983 r.). U armatorów norweskich ubezpieczony wykonywał pracę w takim samym charakterze, jak w P.(...) - miał status pracownika, podlegał kierownictwu kapitana i pierwszego oficera, którzy wyznaczali mu zadania. Wykonywał wszelkie prace na statkach w zależności od potrzeb i na polecenie przełożonych, był wynagradzany miesięcznie. Morska (...) Sp. z o.o. w S., jako jednostka kierująca ubezpieczonego do pracy za granicą, uiszczala na rzecz Zakładu Ubezpieczeń Społecznych składki na ubezpieczenie społeczne w okresie od dnia 1 stycznia 1986 r. do dnia 31 grudnia 1989 r. w wysokości 28% średniej płacy z roku poprzedzającego w gospodarce uspołecznionej bez uwzględniania płac w przemyśle wydobywczym - zgodnie z § 6 ust. 2 uchwały nr 123 Rady Ministrów z dnia 3 września 1984 r. w sprawie zasad podejmowania pracy przez obywateli polskich za granicą u pracodawców zagranicznych (M.P. nr 23, poz. 157 ze zm., zwanej dalej uchwałą nr 123), natomiast w okresie od dnia 1 stycznia 1990 r. do dnia 29 lutego 1992 r. w wysokości 43% i na Fundusz Pracy w wysokości 12% liczonych od przeciętnego wynagrodzenia ustalonego zgodnie z ustawą z dnia 29 grudnia 1989 r. o zatrudnieniu (Dz.U. z 1989 r. Nr 75, poz. 446 ze zm.). Składki na ubezpieczenia społeczne były przekazywane bezimienne.

Przy takich ustaleniach faktycznych Sąd Okręgowy uznał, że ubezpieczony spełnia przesłanki warunkujące nabycie prawa do emerytury pomostowej określone w art. 49 pkt 1 i 3, art. 4 pkt 1, 3, 4 i 7 ustawy pomostowej, a spornym było wyłącznie posiadanie przez niego co najmniej 15 lat pracy w szczególnych warunkach na dzień 1 stycznia 2009 r. W tej kwestii Sąd Okręgowy w pierwszej kolejności podniósł, że ubezpieczony przedłożył świadectwo wykonywania pracy w szczególnych warunkach wystawione przez P.(...) S.A. w G. w dniu 29 czerwca 2015 r., z którego wynika, że w okresie od dnia 13 czerwca 1975 r. do dnia 23 września 1989 r. stale i w pełnym wymiarze czasu pracy wykonywał prace na statkach żeglugi morskiej, o których mowa w art. 23 ustawy pomostowej, co pozwoliło na uwzględnienie tego okresu do stażu pracy w szczególnych warunkach w rozumieniu art. 49 ustawy pomostowej. Odnosząc się do spornych okresów zatrudnienia u armatorów zagranicznych, Sąd Okręgowy odwołał się do § 6 ust. 2 i

3 uchwały nr 123, w brzmieniu obowiązującym od dnia 28 listopada 1985 r. oraz zasad ustalania wysokości i trybu przekazywania przez osobę kierowaną do pracy za granicą wpłat w walucie obcej na rzecz jednostki kierującej oraz sposobu wykorzystania tych wpłat uregulowanych w zarządzeniu Ministra Finansów z dnia 27 grudnia 1984 r. (MP 1984 nr 30, poz. 208 ze zm., dalej jako zarządzenie z dnia 27 grudnia 1984 r.), a po dniu 31 grudnia 1989 r. - do ustawy z dnia 29 grudnia 1989 r. o zatrudnieniu, a następnie ustawy z dnia 16 października 1991 r. o zatrudnieniu i bezrobociu (Dz.U. z 1991 r. Nr 106, poz. 457 ze zm.) i stwierdził, że okres zatrudnienia obywateli polskich za granicą jest traktowany jak okres zatrudnienia w Polsce w zakresie uprawnień pracowniczych oraz w rozumieniu przepisów o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin, pod warunkiem opłacania składek na ubezpieczenie społeczne oraz na Fundusz Pracy. Ponadto, jak wynika z zaświadczenia z dnia 23 czerwca 2003 r. oraz z zeznań ubezpieczonego, w okresach zatrudnienia u armatorów zagranicznych stale i w pełnym wymiarze czasu pracy wykonywał on pracę na statkach morskich w żegludze międzynarodowej jako pracownik wpisany na listę członków załogi tych statków (wykonywał osobiście pracę podporządkowaną członka załogi, a zatem świadczył tą pracę w ramach stosunku pracy), w ramach umowy zawartej za pośrednictwem Morskiej (...) Sp. z o.o. w S., przy czym z tytułu jego zatrudnienia w spornych okresach agencja ta uiszczala na rzecz organu rentowego składki na ubezpieczenia społeczne. Zaświadczenie Morskiej (...) Sp. z o.o. w S. z dnia 23 czerwca 2006 r. odzwierciedla w sposób nie budzący wątpliwości zajmowane przez ubezpieczonego stanowiska oraz przebieg zatrudnienia, a okresy zatrudnienia za pośrednictwem agencji wymienione w tym zaświadczeniu organ rentowy uwzględnił w ogólnym stażu pracy jako okresy składkowe. Wobec tego Sąd Okręgowy uznał sporne okresy zatrudnienia ubezpieczonego za pośrednictwem Morskiej (...) Sp. z o.o. w S. u armatorów zagranicznych za pracę wykonywaną w szczególnych warunkach. Po doliczeniu tych okresów pracy do okresów zatrudnienia w P.(...) S.A. od dnia 13 czerwca 1975 r. do dnia 23 września 1989 r. Sąd Okręgowy stwierdził, że ubezpieczony posiada wymagany okres 15 lat stażu pracy w szczególnych warunkach w rozumieniu art. 49 ustawy pomostowej (15 lat, 6 miesięcy i 4 dni). Spełnia zatem wszystkie przesłanki do nabycia emerytury

pomostowej.

W apelacji od tego wyroku organ rentowy zarzucił naruszenie art. 49 w związku z art. 3 ustawy pomostowej, kwestionując zaliczenie do pracy w szczególnych warunkach zatrudnienie ubezpieczonego za pośrednictwem Morskiej (...) Sp. z o.o. w S., ponieważ ubezpieczony nie był związany z agencją stosunkiem pracy. Brak jest możliwości zaliczenia do okresów wykonywania pracy w szczególnych warunkach w rozumieniu art. 3 ustawy pomostowej okresów pracy polskiego marynarza u armatora zagranicznego, do którego został skierowany przez zakład niebędący jego pracodawcą. Definicja pracownika wprowadzona ustawą pomostową obejmuje bowiem swoim zakresem jedynie pracowników podlegających obowiązkowemu ubezpieczeniu emerytalnemu, a więc tych, którzy wykonują pracę na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej.

Sąd Apelacyjny - Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w G. w wyroku z dnia 25 października 2016 r. oddalił apelację

Sąd Apelacyjny dzieląc dokonane przez Sąd pierwszej instancji ustalenia faktyczne i rozważania prawne wskazał, że wobec zanegowania przez organ rentowy w apelacji pracowniczego charakteru zatrudnienia ubezpieczonego u armatorów zagranicznych, istotą sprawy było ustalenie czy okres pracy marynarza wykonywanej u armatora zagranicznego, do której został skierowany nie przez płatnika, ale przez pośrednika (przez Morską (...) w S.), można zaliczyć do okresu pracy w warunkach szczególnych w rozumieniu art. 3 ustawy pomostowej. Sąd Apelacyjny uwypuklił, że zgodnie z utrwalonym już stanowiskiem Sądu Najwyższego, okres pracy u zagranicznego armatora, do której marynarz został skierowany przez pośrednika, można uznać za okres wykonywania pracy w szczególnych warunkach, jeśli marynarz zatrudniony był u zagranicznego armatora jako pracownik (zob. wyroki z dnia 26 marca 2015 r., II UK 251/14, niepublikowany; z dnia 5 marca 2003 r., II UK 196/02, LEX nr 78191). Warunkiem niezbędnym do zaliczenia okresów wykonywania pracy za granicą w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze na podstawie umów o pracę zawartych bezpośrednio z pracodawcami zagranicznymi za okresy zatrudnienia w rozumieniu art. 32 ust. 1, 2 i 4 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (obecnie jednolity tekst: Dz.U. z 2017 r., poz. 1383 ze

zm., dalej jako ustawa o emeryturach i rentach z FUS), jest opłacenie składek w Polsce również na dobrowolne ubezpieczenia emerytalne i rentowe (art. 6 ust. 1 i 2 ustawy o emeryturach i rentach z FUS w związku z art. 7 pkt 3 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych, Dz.U. z 2017 r., poz. 1778 ze zm., dalej jako ustawa systemowa), chyba że na podstawie umów o zatrudnieniu lub umów międzynarodowych pracownik został objęty ubezpieczeniem w trybie i na zasadach obowiązujących w państwie zatrudnienia lub określonych w umowach międzynarodowych (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 1 czerwca 2010 r., II UK 5/10, LEX nr 589882 oraz z dnia 27 kwietnia 2010 r., II UK 328/09, LEX nr 987707). W sprawie bezsporne było, że jednostka kierująca ubezpieczonego do pracy za granicą, czyli Morska (...) Sp. z o.o. w S., uiściła za niego składki na ubezpieczenia społeczne oraz Fundusz Pracy w okresie od dnia 1 stycznia 1986 r. do dnia 31 grudnia 1989 r. w wysokości 28% średniej płacy z roku poprzedzającego w gospodarce uspołecznionej bez uwzględniania płac w przemyśle wydobywczym - zgodnie z § 6 ust. 2 uchwały nr 123 Rady Ministrów, natomiast w okresie od dnia 1 stycznia 1990 r. do dnia 29 lutego 1992 r. w wysokości 43% i na Fundusz Pracy w wysokości 12% liczonych od przeciętnego wynagrodzenia ustalonego zgodnie z ustawą o zatrudnieniu. Składki na ubezpieczenia społeczne były przekazywane bezimienne. W ocenie Sądu Apelacyjnego, brak było również podstaw do podważania pracowniczego charakteru zatrudnienia ubezpieczonego. W uzasadnieniu wyroku z dnia 21 stycznia 2010 r., II UK 162/09 (LEX nr 583806), Sąd Najwyższy zaprezentował pogląd, że charakter świadczenia pracy „członka załogi statku morskiego”, a ściślej fakty go wyznaczające, są w istocie powszechnie znane, a więc nie wymagają w zasadzie dowodu (art. 228 § 1 k.p.c.). Jest to praca podporządkowana i wykonywana odpłatnie, a więc ma cechy pracy świadczonej na podstawie stosunku pracy w rozumieniu art. 22 k.p. Można oczywiście wyobrazić sobie świadczenie takiej pracy nieodpłatnie (np. w celach turystycznych) lub w sposób niepodporządkowany (np. na własnym statku), ale jakiegokolwiek okoliczności faktyczne ustalone w sprawie na to nie wskazywały. Uprawnione było więc przyjęcie, że ubezpieczony odpłatnie świadczył pracę podporządkowaną, tym bardziej że organ rentowy - nawet, jeżeli tych faktów nie przyznawał (art. 229

k.p.c.), to im nie zaprzeczał (art. 230 k.p.c.), przedstawiając odpowiednie twierdzenia faktyczne i wnioski dowodowe (art. 232 zdanie pierwsze k.p.c.).

Skargę kasacyjną od tego wyroku wywiódł organ rentowy zaskarżając go w całości oraz wnosząc o jego uchylenie i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi drugiej instancji, ewentualnie o jego zmianę w całości i rozstrzygnięcie co do istoty sprawy, a także o zasądzenie od ubezpieczonego na rzecz skarżącego kosztów postępowania kasacyjnego.

Skarga kasacyjna została oparta na podstawie naruszenia prawa materialnego, tj. art. 49 i art. 51 w związku z art. 2 pkt 2 i pkt 3 oraz art. 3 ustawy pomostowej przez błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie i przyjęcie, że ubezpieczony spełnił wymóg posiadania 15 lat pracy w szczególnych warunkach przy uwzględnieniu spornych okresów zatrudnienia za pośrednictwem Morskiej (...) u armatorów zagranicznych a także na podstawie naruszenia przepisów postępowania, które mogło mieć istotny wpływ na wynik sprawy, a mianowicie art. 385 i art. 316 § 1 k.p.c. w związku z art. 233 § 1 i art. 245 k.p.c., art. 231 k.p.c., art. 228 § 1 i art. 234 k.p.c. w związku z art. 116 ust. 5 ustawy o emeryturach i rentach z FUS i § 22 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 11 października 2011 r. w sprawie postępowania w sprawach o świadczenia emerytalno-rentowe i zasad wypłaty tych świadczeń (Dz.U. z 2011 r. Nr 237, poz. 1412 ze zm.) przez bezpodstawne przyjęcie, że fakty wyznaczające charakter pracy członka załogi statku morskiego są powszechnie znane i dlatego w zasadzie nie wymagają dowodu (art. 228 § 1 k.p.c.) oraz że zatrudnienie na statku morskim w warunkach innych aniżeli przewidziane w art. 22 § 1 k.p. w ogóle nie wchodzi w rachubę.

Okolicznością uzasadniającą przyjęcie skargi do rozpoznania jest występowanie w sprawie istotnego zagadnienia prawnego oraz potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości w praktyce przy ich stosowaniu, a mianowicie czy wobec treści art. 2 pkt 2 i 3 oraz art. 51 i 49 ustawy pomostowej można zaliczyć do okresów pracy w szczególnych warunkach w rozumieniu art. 3 tej ustawy, okres pracy marynarza, wykonywanej u armatora zagranicznego, do której został skierowany przez pośrednika, a nie płatnika i czy taki marynarz jest w kręgu podmiotów uprawnionych do ubiegania się o emeryturę

pomostową na podstawie art. 49 ustawy pomostowej. Wprawdzie Sąd Najwyższy już kilkakrotnie wypowiadał się na temat pracy marynarza wykonywanej u armatora zagranicznego, jednakże orzeczenia te mają moc obowiązującą jedynie w sprawach, w których zapadły.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna nie zawiera usprawiedliwionych podstaw. Skarżący w ramach podstawach kasacyjnych kwestionuje uznanie okresów zatrudnienia ubezpieczonego u armatorów zagranicznych, do których został skierowany przez podmiot niebędący jego pracodawcą, za okresy pracy w szczególnych warunkach. W tym zakresie skarżący wywodzi, że ubezpieczony nie był związany stosunkiem pracy z Morską (...) Sp. z o.o. w S., a prawo do emerytury pomostowej przysługuje pracownikom, którymi według tej ustawy są jedynie pracownicy podlegający obowiązkowemu ubezpieczeniu emerytalnemu, a więc wykonującym pracę na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej (art. 2 pkt 3), płatnikiem zaś jest pracodawca (art. 2 pkt 2). Zatem brak podstaw do zaliczenia spornych okresów do okresów wykonywania pracy w szczególnych warunkach w rozumieniu art. 3 ustawy pomostowej. W ocenie skarżącego, bezpodstawne jest poczynione przez Sąd drugiej instancji założenie, że praca na statkach morskich jest zawsze świadczona na podstawie umowy o pracę, a armator statku żeglugi międzynarodowej w każdym przypadku jest pracodawcą w rozumieniu art. 22 § 1 k.p. - dla członków załóg tych statków i że okoliczność ta nie wymaga dowodu (art. 228 § 1 k.p.c.). Stanowisko skarżącego nie może być jednak uznane za trafne.

Wstępnie należy przypomnieć, że Sąd drugiej instancji uznał spełnienie przez ubezpieczonego warunków prawa do emerytury pomostowej na podstawie art. 49 ustawy o emeryturach pomostowych, a skarżący nie podważa tej podstawy prawnej rozstrzygnięcia. Według powołanego przepisu, prawo to przysługuje osobie, która po dniu 31 grudnia 2008 r. nie wykonywała pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze, w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3 (pkt 1); spełnia warunki określone w art. 4 pkt 1-5 i 7 i art. 5-12 (pkt 2); w dniu wejścia w życie ustawy miała wymagany w przepisach, o których mowa w pkt 2, okres pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze, w rozumieniu art. 3 pkt 1 i 3. Oznacza to, że art. 49 ustawy o emeryturach pomostowych wprowadza

(w miejsce określonego w art. 4 pkt 6 warunku wykonywania po dniu 31 grudnia 2008 r. pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze) wymaganie posiadania przez ubezpieczonego w dniu wejścia w życie ustawy (1 stycznia 2009 r.) co najmniej 15 lat pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3 ustawy. W myśl art. 4 *in principio* ustawy pomostowej, prawo do emerytury pomostowej przysługuje pracownikowi. Stosownie do art. 2 pkt 3 tej ustawy, użyte w niej określenie „pracownik” oznacza ubezpieczonego, o którym mowa w art. 6 ust. 1 pkt 1 oraz art. 8 ust. 1, 2a i ust. 6 pkt 2 ustawy systemowej, podlegającego ubezpieczeniu emerytalnemu z tytułu pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze, a także ubezpieczonego, który przed dniem wejścia w życie ustawy z tytułu takiej pracy podlegał ubezpieczeniu społecznemu lub zaopatrzeniu emerytalnemu. Treść tego przepisu wskazuje, że rozumienie pojęcia „pracownika” jest odmiennie uregulowane w przypadku okresów pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze przypadających przed i po wejściu w życie ustawy o emeryturach pomostowych. W tym ostatnim wypadku, przez odesłanie do art. 6 ust. 1 pkt 1 ustawy systemowej (pozostałe odesłania nie mają dla niniejszej sprawy znaczenia), ustawodawca wyjaśnił, że pracownikiem jest osoba będąca pracownikiem na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej, która podlega ubezpieczeniu emerytalnemu z tytułu pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze, a więc odrębnemu ubezpieczeniu określonemu w ustawie pomostowej. Z tego względu w orzecznictwie Sądu Najwyższego wyrażono pogląd, że nie ma przymiotu pracownika w rozumieniu art. 2 pkt 3 tej ustawy osoba wykonująca po dniu 31 grudnia 2008 r. pracę poza obszarem Rzeczypospolitej Polskiej i niepodlegająca szczególnemu systemowi ubezpieczenia (ubezpieczeniu w Funduszu Emerytur Pomostowych). Taka osoba nie spełnia warunku z art. 4 pkt 6 ustawy pomostowej (nie jest pracownikiem, który po dniu 31 grudnia 2008 r. wykonywał pracę w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze, w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3) i w związku z tym jej prawo do emerytury pomostowej może być ustalone wyłącznie na podstawie art. 49 ustawy (por. wyrok z dnia 23 listopada 2016 r., II UK 430/15, LEX nr 2183490).

Inne jest natomiast rozumienie pojęcia pracownika w przypadku okresów

pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze przypadających przed wejściem w życie ustawy o emeryturach pomostowych tj. przed dniem 1 stycznia 2009 r., co ma miejsce w rozpoznawanej sprawie. Dla tego okresu ustawodawca przyjął, że pracownikiem jest ubezpieczony, który przed dniem wejścia w życie ustawy z tytułu takiej pracy podlegał ubezpieczeniu społecznemu lub zaopatrzeniu emerytalnemu. Oznacza to, że wobec osób zatrudnionych przed dniem 1 stycznia 2009 r. nie obowiązuje ograniczenie zatrudnienia do obszaru Rzeczypospolitej Polskiej (art. 2 pkt 3, art. 4 pkt 6 w związku z art. 49 ustawy pomostowej). Wówczas wykonywanie pracy w szczególnych warunkach, uprawniające do emerytury pomostowej, z opłaconą składką na ubezpieczenie społeczne w kraju, nie wyłącza ubezpieczonego z kręgu uprawnionych do tego świadczenia. W konsekwencji, znaczenie pojęcia „pracownik” co do okresów przed 1 stycznia 2009 r. należy odczytywać zgodnie z art. 22 k.p. Z treści tego przepisu wynika, że decydujące znaczenie dla uznania istnienia stosunku pracy ma wykonywanie za wynagrodzeniem pracy określonego rodzaju na rzecz pracodawcy i pod jego kierownictwem oraz w miejscu i czasie wyznaczonym przez pracodawcę - bez względu na nazwę umowy oraz że nie jest dopuszczalne zastąpienie umowy o pracę umową cywilnoprawną przy zachowaniu powyższych warunków wykonywania pracy.

Podkreślić trzeba, że zagadnienie to stanowiło już wielokrotnie przedmiot wypowiedzi Sądu Najwyższego, które obecny skład Sądu Najwyższego podziela. W wyroku z dnia 1 czerwca 2010 r., II UK 5/10 (LEX nr 589882) stwierdzono, że zatrudnienie marynarzy polega na wykonywaniu na statkach morskich odpłatnej pracy szczególnie podporządkowanej, co przesądza o jej pracowniczym charakterze. Sąd Najwyższy wyjaśnił, że taki charakter prawny zatrudnienia marynarzy mógłby być podważony tylko wtedy, gdyby z ustalonych okoliczności sprawy wynikało, iż sporna praca była świadczona nieodpłatnie, np. w ramach uprawiania turystyki albo przy braku pracowniczego podporządkowania (np. na własnym statku morskim lub jako podmiot świadczący usługi artystyczne lub inne). Podzielając ten pogląd Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 19 kwietnia 2016 r., II UK 196/15 (LEX nr 2044476), stwierdził, że marynarz zatrudniony na statku morskim (także obcej bandery) nie może wykonywać swoich obowiązków w reżimie

innym niż pracowniczy. Podkreślono, że kapitan statku jest przełożonym wszystkich członków załogi i to on ustala i nadzoruje tok służby na statku (zob. przykładowo art. 94 pkt 4b Konwencji Narodów Zjednoczonych o prawie morza, sporządzonej w Montego Bay dnia 10 grudnia 1982 r.; Dz.U. Nr 59, poz. 534.; pkt c załącznika do Międzynarodowej Konwencji o wymaganiach w zakresie wyszkolenia marynarzy, wydawania im świadectw oraz pełnienia wacht - Konwencji STCW, sporządzonej w Londynie dnia 7 lipca 1978 r.; Dz.U. z 1984 r. Nr 39, poz. 201; art. 53 § 1 Kodeksu morskiego). W tej sytuacji nie sposób uznać, aby zatrudniony na statku marynarz nie był podporządkowany kapitanowi statku w zakresie czasu, miejsca i sposobu wykonania pracy. Prowadzi to do wniosku, że marynarz, wpisany na listę członków załogi (niezależnie od nazwy odpłatnej umowy łączącej go z armatorem), wykonuje pracę w warunkach pozwalających zakwalifikować ją jako wykonywaną w ramach stosunku pracy. Sąd Najwyższy zwrócił przy tym uwagę, że - co charakterystyczne - w polskim ustawodawstwie była i jest wyłączona inna podstawa zatrudnienia marynarza niż umowa o pracę (zob. art. 26 ustawy z dnia 5 sierpnia 2015 r. o pracy na morzu; Dz.U. z 2015 r., poz. 1569 oraz art. 26 poprzedniej ustawy z dnia 23 maja 1991 r. o pracy na morskich statkach handlowych; Dz.U. z 2014 r., poz. 430). Imperatyw ten wynika nie tyle z woli polskiego ustawodawcy, ale jest uwarunkowany właśnie sposobem wykonywania pracy na statku, który odpowiada cechom charakterystycznym stosunku pracy. Z kolei w wyroku z dnia 14 maja 2014 r., II UK 465/13 (LEX nr 1475169), Sąd Najwyższy uznał, że dla oceny prawa do emerytury pomostowej nie ma przesądzającego znaczenia, że jednostek kierujących obywateli polskich do pracy za granicą nie można uznać za płatnika składek, o którym mowa w art. 2 pkt 2 ustawy pomostowej oraz za podmiot uprawniony do wystawienia zaświadczenia, o jakim mowa w art. 51 tej ustawy. Zaświadczenie takie służy do ustalenia tzw. faktów ubezpieczeniowych - okresów pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze przypadających przed dniem 1 stycznia 2009 r. i stanowi podstawę do przyjęcia, że okresy pracy w nim podane są okresami pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, przy czym dla uzyskania uprawnienia do emerytury pomostowej istotne znaczenie ma fakt wykazania (udokumentowania) pracy w warunkach szczególnych (por. też wyroki Sądu Najwyższego z dnia 30 sierpnia 2001 r., II UKN

500/00, OSNP 2003 nr 10, poz. 258; z dnia 10 października 2013 r., II UK 106/13, LEX nr 1391452). To zaświadczenie jest - wśród innych - dowodem, na podstawie którego mogą być w postępowaniu sądowym wykazane okresy pracy w szczególnych warunkach przypadające przed dniem 1 stycznia 2009 r. w sposób równoważny z zaświadczeniem, o którym stanowi art. 51 ustawy pomostowej (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 2 lutego 1996 r., II URN 3/95, OSNAPiUS 1996 nr 16, poz. 239; z dnia 13 stycznia 2009 r., II UK 148/08, OSNP 2010 nr 15-16, poz. 192 i z dnia 22 października 2003 r., II UK 132/03, Służba Pracownicza 1985 nr 11, s. 22). Stanowisko wynikające z powyższych orzeczeń zostało także w całości podzielone przez Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 9 marca 2017 r., II UK 10/16 (LEX nr 2271455), w którym stwierdzono, że praca na statkach żeglugi morskiej jest pracą w zatrudnieniu pracowniczym (zob. także wyrok Sądu Najwyższego z dnia 5 kwietnia 2017 r., II UK 85/16, niepublikowany; z dnia 29 stycznia 2014 r., II UK 255/13, LEX nr 1738483 oraz E. Maniewska, Praca w szczególnych warunkach wykonywana za granicą u pracodawcy zagranicznego, Praca i Zabezpieczenie Społeczne 2010 nr 9, s. 34-35).

W rezultacie trafna jest w okolicznościach sprawy ocena Sądu drugiej instancji, że prace marynarza i starszego marynarza, o których mowa w art. 3 ust. 1 ustawy pomostowej, wymienione pod poz. 23 wykazu prac w szczególnych warunkach, stanowiącego załącznik nr 1 do tej ustawy, ubezpieczony wykonywał w spornych okresach w pracowniczym reżimie zatrudnienia. Skarżący nie powołał żadnych argumentów ani okoliczności, które mogłyby tę ocenę podważyć, a ponadto pomija, że Sąd pierwszej instancji prowadził postępowanie dowodowe mające na celu ustalenie czy ubezpieczony wykonywał prace w reżimie pracowniczym, przyjęte następnie jako własne przez Sąd drugiej instancji. A zatem, wbrew odmiennemu twierdzeniu skarżącego, Sąd ten nie bazował wyłącznie na tym, że faktem powszechnie znanym jest charakter świadczenia pracy członka załogi statku morskiego.

Z tych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c. orzekł jak w sentencji wyroku.

